

אלול התשס"ט

בס"ד

"ברית ערבות מואב" לפרשת כי תבוא

היום: והקללה - אם לא תשמעו אל מצות ה' א-לוהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם: והיה כי יביאך ה' א-לוהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה - ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל".

8. דברים כ"ח, א-טו

"והיה אם שמוע תשמע בקול ה' א-לוהיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום - ונתנך ה' א-לוהיך עליון על כל גויי הארץ: ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' א-לוהיך... והיה אם לא תשמע בקול ה' א-לוהיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוה היום - ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך".

9. דברים ו', כ

"כי ישאלך בנך מחר לאמר - מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' א-לוהינו אתכם".

1. "ואמרת לבנך - עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה: ויתן ה' אותות ומפתים גדלים ורעים במצרים, בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' א-לוהינו".

2. "לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה: וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' א-לוהינו כאשר צונו".

10. דברים כ"ז, טו-כד

"ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ושם בסתר... ארור מכה רעהו בסתר"

11. ראב"ע כ"ז, יד-כא

"והחל מהעיקר, שהוא בינו ובין בוראו, ואחר כן בינו ובין אבותיו, כי מי ידע אם יקלה אותם... מסיג גבול רעהו - כי הוא דבר נסתר. ומשגה עיוור - גם כן לא יוכל לפרסם מי שהשגהו... ומטה משפט גר יתום - כי אין להם עוזר, והנה גם הוא בסתר. והזכיר הגר גם היתום והאלמנה, כי אם יטה הדין משפט אחרים - יערערו עליו ויפרסמוהו, והגר והיתום והאלמנה - אין להם כח. ושוכב עם אשת אב ואחות וחוננת אינו נחשד להתייחד עמה, על כן הוא דבר נסתר, ואין כן שאר העבירות. עם כל בהמה, זכר או נקבה - כי אין לה פה שתצק ותערער כמו הזכור, על כן לא הזכירו".

1. דברים כ"ח ס"ט

אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב.

2. דברים כ"ז, יב-יג

"אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים בעברכם את הירדן - שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן: ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל - ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי".

"וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם".

3. יהושע ח', לג-לד

"יכל ישראל וזקניו ושטרים ושפטים עמדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נשאי ארון ברית ה', כגר כאזרח, חציו אל מול הר גרזים והחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשנה: ואחרי כן קרא את כל דברי התורה, הברכה והקללה, ככל הכתוב בספר התורה".

4. משנה סוטה לב ע"א

"עשה שבטים עלו לראש הר גרזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן, שנאמר: 'וכל ישראל וזקניו ושטרים ושפטים עומדים מזה ומזה לארון' וגו'. הפכו פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה: 'ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה', ואלו ואלו עונין אמן. הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: 'ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה', ואלו ואלו עונין אמן, עד שגומרין ברכות וקללות".

5. סוטה לו ע"א

"תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: אי אפשר לומר לוי למטה, שכבר נאמר למעלה, ואי אפשר לומר למעלה, שכבר נאמר למטה. הא כיצד? זקני כהונה ולויה למטה, והשאר למעלה. רבי יאשיה אומר: כל הראוי לשרת למטה, והשאר למעלה. רבי אומר: אלו ואלו - למטה הן עומדים. הפכו פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה, כלפי הר עיבל ופתחו בקללה".

6. ראב"ע

"על דרך הפשט, הברכה היא: ברוך אתה בעיר, והקללה - היפך זה. והעד בספר יהושע".

7. דברים י"א, כו-כט

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה - אשר תשמעו אל מצות ה' א-לוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם

דור ודור יכרות ברית חדשה, ודי היה בברית הראשונה שקיבלו אבותיהם.

17. ר"י אברבנאל בפירושו לפסוק ס"ט

"ציווה הקב"ה למשה לכרות את הברית הזו עתה בערבות מואב, מפני שלא יוכל אדם לומר שהברית הראשון אשר כרת עמם בחורב, קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם באונס והכרח, בהיותם במדבר הגדול והנורא ההוא... וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח ע"א)... שכפה עליהם הר כגיגית ואמר: אם תקבלו התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. הנה בעבור זה ציווה למשה שבהיותם חוץ למדבר, בארץ מואב, שכבר הייתה ארץ נושבת, יכרות עמהם ברית חדשה... בבחירתם מבלי הכרח".

18. ר"י אברבנאל בפירושו לפרשת נצבים

השם יתברך זכה בישראל, אם מפני שהוציאם... ממצרים מבית עבדים... כמו שכתוב (ויקרא כ"ה, נה) 'כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים'. ולפי שזכה בגופותיהם כעבדים כנעניים, וזכה גם כן בנפשותיהם, לפי שהשלימה שלמות נפשיי במתן תורתו, לכן הכניסם בברית הראשון בהוציאם אותם ממצרים, והיה הברית ההוא בדם שזרק עליהם (שמות כ"ד, ח), להורות שגופם ונפשותם... - כולם היו משועבדים אליו יתברך... ולפי שעתה רצה השם יתברך לעשות עמהם חסד אחר, והוא בירושת הארץ הקדושה, הביא הצורך שייכנסו בברית חדשה. לפי שהראשון היה על שעבוד גופם והכנעת אמונתם, והשנית היא על ירושת הארץ. ... ושיתחייבו לעבוד בה את אדוני הארץ, ושלא יעבדו אלוה אחר זולתו, כי יהיה זה מרד וקשר גדול אליו. הנה התבאר מזה צורך הברית הזו ותכליתו...

19. רש"י על כ"ט י"א

לעברך בברית ה - דרך העברה. כך היו כורתים ברית: עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים. כמו שנאמר (ירמיהו ל"ד, יח) 'העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתרי'. "

20. חלוקת פרק כ"ז לארבעה ציוויים שונים

- א. (א-ח) מעשים שונים שיש לעשותם בהר עיבל: כתיבת התורה על אבנים גדולות שיוצבו שם, בניית מזבח והקרבת קרבנות שונים עליו.
- ב. (ט-י) פניית משה והכוהנים הלוויים אל כל ישראל לאמר: "הסכת ושמע ישראל: היום הזה נהיית לעם לה' א-להיך. ושמעת בקול ה' א-להיך ועשית את מצותו ואת חקיו אשר אנכי מצוך היום".
- ג. (יא-יג) חלוקת השבטים לשתי קבוצות: שישה שבטים שיעמדו לברך את העם על הר גריזים ושישה שיעמדו על הקללה בהר עיבל.
- ד. (יד-כו) פירוט שתיים עשרה העברות שעליהן חלה הקריאה "ארור"; את הרשימה הזאת צריכים הלוויים לקרוא באוזני העם, והוא צריך לענות אחריהם "אמן". משמע שמעמד זה יהיה באותו אירוע - בין הר גריזים להר עיבל.

12. במדבר ה', כא-כב

"והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה, ואמר הכהן לאשה - יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך, בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה: ובאו המים המאורים האלה במעיך לצבות בטן ולנפול ירך, ואמרה האשה - אמן אמן".

13. ר"י אברבנאל בפירושו לפסוק ס"ט בפרק כ"ח

וכבר עלה על דעתי, שהקללות [שבפרק כ"ח] לא נקראו 'ברית' כי אם 'ייעודי העונשים', והברכות - 'ייעודי ה' , ושללא אמר הכתוב 'אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב' על הקללות שנזכרו בסדר והיה כ-תבוא, כי אם על הברית שזכר מיד בפרשת אתם נצבים [פרק כ"ט].

14. דברים כ"ט, ט-כ

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' א-להיכם... לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' א-להיך כרת עמך היום. למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לא-להים... פן יש בכס איש או אשה... אשר לבבו פנה היום מעם ה' א-להינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם... לא יאבה ה' סלח לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את שמו מתחת השמים.

כא ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והינכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את-מכות הארץ ההוא ואת-תחלאתיה אשר-חלה יהוה בה. כב גפרית ומלח שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא-יעלה בה כל-עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצביים אשר הפך יהוה באפו ובחמתו. כג ואמרו כל-הגוים על-מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה. כד ואמרו על אשר עזבו את-ברית יהוה אלהי אבותם אשר כרת עמם בהוציאם אתם מארץ מצרים. כה וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא-ידעום ולא חלק להם. כו ויחר-אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את-כל-הקללה הכתובה בספר הזה. כז ויתעשם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה באף ובקצף גדול וישלכם אל-ארץ אחרת פיוס הזה. כח הנסתרות ליהוה אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-כל-דברי התורה הזאת. ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה. והפיצך ה' בכל העמים...

15. דברים כ"ט

יז פן יש בכס איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה'...
יח והתברך בלבבו לאמר: שלום יהיה לי כי בשררות לבי אלך...
יט ...אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא..
ומחה ה' את שמו מתחת השמים.

16. ר"י אברבנאל בראש פירושו לפרשתנו

באמרו (כ"ח, טט) 'אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב'. למה הוצרך משה רבנו עליו השלום לכרות ברית עם ישראל [עתה, בערבות מואב] ולמה ציווהו יתברך עליו, כיוון שכבר כרת ברית עמם בהר סיני על שמיעת התורה ושמירתה? כי דברי הברית אינם מצוות שיצטרך משה לבארם [כפי שעשה בנאומו, שביאר לישראל מצוות שונות שהיה צורך לבארן]. ועם היות שאותו הדור לא היה בברית הראשון [שהרי רוב העומדים בהר סיני מתו במדבר], לא היה מחויב שבכל